

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Бакун О.М.

студентка,

Ніжинський державний університет

імені Миколи Гоголя

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА ІЗ АКЦЕНТУАЦІЯМИ ХАРАКТЕРУ У ПІДЛІТКІВ

Підлітки з акцентуаціями характеру потребують постійного соціально-педагогічного супроводу у всіх сферах їхнього життя і діяльності: у сім'ї, у школі. Акцентуація характеру – це крайній варіант норми, як результат посилення його окремих рис [4, с. 9].

Акцентуація у ряді випадків поєднується з поведінкою, що відхиляється. Прикладом такої поведінки виступають: протиправні дії, суїцидальна поведінка, вживання наркотиків. Проблему акцентуацій характеру вивчали К. Леонгард, А.Є. Личко, Є.М. Каменська, Л.Д. Столяренко, К.К. Платонов, але дана проблема є актуальною і на сьогоднішній день [2; 3].

Акцентуації характеру є дуже поширеними у підлітковому віці. Діти з акцентуаціями є нормальними, але з незвично загостреними особливостями поведінки. Дорослішати можна бурхливо, «кризово», а можна й досить спокійно. Для цього і необхідна соціально-педагогічна допомога.

Типології акцентуацій характеру ґрунтуються на клінічному (психіатричному) і психологічному підходах. Психологічний підхід передбачає гіпертимний, циклоїдний, лабільний, астено-невротичний, сенситивний, тривожно-педантичний, інтровертований, збудливий, демонстративний та нестійкий типи [2, с. 18].

Кожен тип акцентуацій має свої головні риси: гіпертимний – майже завжди гарний та піднесений настрій; циклоїдний – циклічні зміни настрою; лабільний – підвищена чутливість до всього; астено-невротичний – підвищена стомлюваність і дратівливість; сенситивний – боязкість, покірність; тривожно-педантичний – схильність до

самоаналізу і рефлексії; інтровертований – замкненість, самотність; збудливий – запальність, владність, педантизм, орієнтованість на інстинкти; демонстративний – самовпевненість, пихатість, хвастощі; нестійкий – лінь, небажання вести трудову чи навчальну діяльність.

Для корекції акцентуацій характеру надзвичайно важливим є контроль за поведінкою та діяльністю, передусім навчальною. За несприятливих умов особистісний розвиток підлітків характеризується суперечливістю та дисгармонійністю.

Підлітки з акцентуацією характеру складають групу підвищеного ризику розвитку розладів психічного здоров'я, у зв'язку з їх вразливістю до певних згубних впливів середовища або психічних травм [5, с. 176]. Акцентуації характеру виступають як фактор, що підвищує ризик розвитку психогенних нервово-психічних розладів або розладів поведінки.

І.Ю. Трус виділяє такі концептуальні положення у вивченні акцентуованих підлітків:

- природний розвиток особистості підлітка первинний, оскільки вихованець виступає не стільки об'єктом соціально-педагогічного впливу, скільки активним суб'єктом взаємодії з батьками, вчителями, соціальним педагогом, психологом;

- соціокультурний розвиток підлітка проходить через його зв'язок із навколишнім середовищем і освоєнням цього середовища;

- розвиток індивідуальних якостей підлітка, здатність відшуковувати в собі нові творчі ресурси і намагання робити власні відкриття, вивчаючи себе як особистість [6, с. 26].

Зважаючи на ці положення, можна виділити дві основні цілі соціально-педагогічного супроводу:

1. Збереження природних механізмів розвитку підлітків, запобігання умовам, здатним деформувати характер вихованця;

2. Формування у підлітка потреби саморозвитку, саморегуляції і самовдосконалення.

Першим етапом у роботі соціального педагога з підлітками, у яких виражаються акцентуації, є діагностика психічного і соціального здоров'я дитини. З цією метою соціальний педагог використовує різноманітні тести, спрямовані на визначення рівня вираження рис характеру, проводить анкетування вчителів стосовно особистісних якостей «важких» підлітків. Використовує зібрану класним керівником

інформацію про педагогічні аспекти статусу учня. Залучає вчителів до участі в експертних опитуваннях на етапі діагностики.

Другий етап – аналіз отриманої у ході діагностики інформації, оформлення її результатів, визначення кількісних і якісних характеристик акцентуацій, забезпечення учасників соціально-педагогічної роботи необхідною інформацією стосовно конкретних учнів і груп.

Третій етап – спільна з психологом за участі дирекції навчального закладу розробка рекомендацій для підлітків, педагогів, класних керівників, батьків. Соціальний педагог ініціює проведення педагогічної ради школи, на засіданні якої обговорюються і затверджуються плани комплексної допомоги «важким» підліткам. Розробляє педагогічні рекомендації для груп підлітків кожного окремого типу акцентуацій. Готує рекомендації для підлітків, класних керівників, учителів та батьків.

Четвертий етап – консультування всіх учасників соціально-педагогічної роботи стосовно шляхів і способів вирішення проблеми підлітка з акцентуаціями характеру. Використовуються групові та індивідуальні консультації з педагогами, батьками, адміністрацією школи, у ході яких здійснюється відповідна психолого-педагогічна просвіта, обговорюються можливі варіанти вирішення проблем «важкого» підлітка.

П'ятий етап – виконання рекомендацій кожним учасником соціально-педагогічної роботи. Соціальний педагог у цей час проводить заплановані заходи, індивідуальні консультації для підлітків з метою пробудження в них бажання саморегуляції та самовдосконалення. Допомагає вихованцям у пошуку необхідних для вирішення назрілих проблем фахівців.

Шостий етап – аналіз виконання психолого-педагогічних рекомендацій у ході соціально-педагогічної роботи; визначення причин успіхів і невдач.

Сьомий етап – проектування подальшого розвитку підлітка на основі відкоректованих під час аналізу форм, методів та засобів соціально-педагогічної роботи.

У роботі з акцентуйованими підлітками соціальний педагог має використовувати весь спектр різноманітних способів, методів, прийомів виховних впливів.

Способи виховання – наслідування, навіювання, навчання – передбачають такий вплив на особистість, коли вихователь, спираючись на позитивний потенціал дитини, «змушує» її діяти певним чином, при цьому самому вихованцеві здається, що він діє з власної волі й бажання.

Методи виховання як способи взаємозалежної діяльності вихователів і вихованців, спрямованої на вирішення завдань розвитку особистості, у науковій літературі розділяються на методи переконання, спонукання, привчання, які в реальній виховній діяльності використовуються комплексно, у тісному взаємозв'язку [1, с. 167].

У практичних рекомендаціях із корекції поведінки акцентуйованих підлітків виділяють також прийоми соціально-педагогічних виховних впливів як певні способи корекції поведінки учнів, розвитку необхідних якостей особистості, рис характеру, подолання недоліків.

Таким чином, соціально-педагогічна робота із підлітками, у яких спостерігаються акцентуації характеру, відіграє значну роль для соціалізації дитини, запобігання дивацтв, які можуть супроводжувати підлітка в подальшому дорослому житті.

Список використаних джерел:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
2. Леонгард К. Акцентуированные личности / К. Леонгард. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 316 с.
3. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков / А. Е. Личко. – Ленинград: Медицина, 1983. – 284 с.
4. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологический понятий / К. К. Платонов. – Москва: Высшая школа, 1984. – 174 с.
5. Савчин В. М. Вікова психологія: Навчальний посібник / В. М. Савчин, Л. П. Василенко. – Київ: Академвидав, 2011. – 368 с.
6. Трус И. Ю. Модель социально-педагогического сопровождения подростков с акцентуациями характера / И. Ю. Трус // Воспитание школьника. – 2003. – С. 26–32.